

Négy szín: KÉK

A kék az ég és a víz színe. A kék a hűség színe is – mivel a hűség csak a távolból bizonyosodik be, az igazi hűség olyan, mint a távoli tiszta kék ég, vagy a vizek zavartalan mély kéksége. A kék nefelejcs és más kék virágok – a romantika költészetének fontos szimbólumai: a vágyakozás, és hűség szimbólumai.

Az ókori Egyiptomban vizek mély kékjét az élet, az ég végtelen kékségét az istenek színének tartották. Ámont, a levegő és a jótékony szél istenét, a birodalom legfőbb védelmezőjét kék bőrszínnel ábrázolták.

Az arany és a kék az istenek színe volt Egyiptomban. Az egyiptomi fáraók – akiket Ré a napisten gyermekeként tisztelt népük – is ezeket a színeket használták hatalmi jelvényeiken.

Az egyiptomiak találták meg a kék üveg készítésének titkát is. Ezt a kobaltkék üveget és a lazúrkövet az egyiptomi szobroknál és a fáraók sírkamráiban gyakran használták. Ultramarin késsel ábrázolták Egyiptom életadó folyóját a Nílust, és kék a Királyok-völgyében a sírkamrák falfestményeinek háttérszíné, és a templomok égboltot – az univerzumot – ábrázoló mennyezetének színe is kék.

Kék az öltözködésben

A mesterséges színezékek feltalálásáig a ruha színe nem ízlés, hanem pénztárca dolga volt. Az olyan színekhez képest, mint pl. a bíbor, a kék az egyszerűbben festhető színek közé tartozott. A legfontosabb természetes kék színanyagok az indigó, a festőcsülleng és a kékfa voltak.

Kék festése

természetes színezékekkel

Az indigót az Indiában őshonos indigócsérje (*Indigofera tinctoria*) levelei szolgáltatják. A festőfű, vagy repceindigó néven is ismert festőcsülleng igénytelen, gyomként szaporodó európai növény (*Isatis tinctoria*). Szintén indigót tartalmaz, de sokkal kisebb mennyiségben, mint a valódi indigó, ezért gyengébb színerejű.

Az indigó több korban is a legfontosabb festékféle volt a világon: az ókori egyiptomiak indigóval festett gyolcsokba

tekerték mumiáikat, Közép-Ázsiában évszázadokon át nem volt szőnyeg, amit indigó nélkül festettek volna meg. Indigó-ültetvények valószínűleg már több mint 5000 éve is voltak az Indus völgyében.

Amikor 1498-ban Vasco da Gama megtalálta az Indiába vezető tengeri utat, indigó növényeket is hozott magával Európába. Ahhoz azonban, hogy az indigó elterjedhessen először le kellett számolni az európai kékfestő monopóliummal. A festőcsülleng termesztése és a vele való festés jól jövedelmező iparág volt. Franciaország és Tübingia sok városa – például Toulouse és Erfurt is – a csülleng profitjából vált nagyvárosokká.

A csülleng termesztőknek sokáig sikerült érdekeiket megvédeni. Komoly védővám gátolta az indigó elterjedését, sőt a Francia Királyságban halálbüntetéssel fenyegették azokat, akik csülleng helyett indigóval merészeltek festeni. Németföldön a kelmefestőknek évente esküt kellett tennie, hogy nem használják az "ördög festékét". A 17. század végén a hazai kelmefestőket támogatva Vilmos Frigyes választófejedelem hadseregét csüllenggel festett, takaros kék uniformisba öltöztette. A poroszok komoly kék uniformisát az első világháborúban váltotta fel a terepszínnel álcázó öltözet.

Az „ördög festékét” 1737-ben legalizálták és rövidesen a színezőanyagok királya lett. Egészen 1897-ig, amikor felváltja az Adolf Bayer által feltalált szintetikus indigó.

Manapság az indigóra mint éjfékre gondolunk, matrózkékre, vagy a farmer-nadrág színére. Indigóval színezték az aranyásók híressé vált munkaruháját, első farmerek anyagát is, melyet a kaliforniai aranyláz idején 1850 körül talált fel egy cseh kivándorló – Levi Strauss.

A kékfa (campech-fa) a bíbortűvel együtt 1522-ben került Európába, miután Cortez meghódította Mexikót. A Közép-Amerikában honos tuskés, tövises, örökzöld kékfa (*Haematoxylum campechianum*) vörös gesztje a kék hematoxilin színezék nyersanyaga. Ha kékfa reszeléket lúgban főzik bíborvörös oldatot kapunk, mellyel színezett textilek a levegőn száradva kapják jellemző ibolyakék színüket. A kékfával színezett textilek nem színtartóak, a napfényen

kifakulnak, ezért sokan nem szerették a kékfával való színezést.

Kékfestés

Hogyan lett a színezékből kelmefesték?

A kék szín kinyeréséhez a csülleng és az indigó leveleit is nagy kádakban emberi vizelettel erjesztették. Az ammóniát tartalmazó vizelet sokáig megszokott redukálóanyaga volt a festékkádoknak. Ez volt ugyanis a legolcsóbb módja a színezék kelméhez rögzítésének – színezékből festékké varázslásának. A kádak körül terjengő bűz – a rothadó növények és az állott vizelet szaga – is hozzájárult ahhoz, hogy a kelmefestők rendszerint a társadalmi ranglétra alján álltak.

A 18. században az angol kelmefestő iparág vizeletellátásának fő forrása északon volt. Newcastle polgárai egész Angliának pisiltek. Mivel London polgárai képtelenek voltak előállítani ezt a természetes vegyszerforrást, hajók keringtek az ország körül a fedélzetükön vizeletes hordókkal. Pompejiben egy az 1. századból való kelmefestő üzlet maradványa előtt vizeletes edény találtak, melybe a járőrök megtehették adományukat. A festőkádak legjobb alkáli adaléka egyébként a pubertáskor előtt álló fiúk vizelete volt.

Az erjedést alkohol hozzáadásával is gyorsítható, de mivel az alkohol drága és a festősegédek szerint túl jó lett volna a festőkádba, inkább megitták, és csak vizeletükben lévő alkohollal dúsították a festékkoldatot. Amikor a festőlegények az eredményre várva részegen feküdtek a festőkádak körül, mindenki tudta, hogy kéket festenek. A textileket legalább 12 órán keresztül áztatták a festőkádban, de a kék szín csak később a száradó textileken jelent meg.

természetesen a legjobb!

www.auro.hu

AURO-Info: 30/3969-439

Kékfestő műhelyek Magyarországon

A magyar népművészetben hagyományos kékfestési eljárást a 18. században Nyugat-Európából, az ipari verseny elől keletre menekülő mesterek honosították meg. A mintás textilek készítéséhez fába faragott kézi mintával szigetelő masszát nyomtak a kelmére, mely alatt festetlen maradt a vászon. A kékfestő mesterek általában nagy titokban is tartották receptjeiket, de fennmaradt egy 1920-as recept, mely grammnyi pontossággal írja le az indigó, vasgálic, mész és víz keverési arányát.

Ásványi kék: ultramarinkék, azurit, kobaltkék

Ultramarinkék. A lazúrkőből (lapis lazuli) nyerhető ultramarin a legszebb és legtisztább kék. Az olasz Ultramarino szó azt jelenti „tengerentúlról való”. A lazuritnak is nevezett féldrágakő, legfőbb lelőhelye Észak-Afganisztán hegyei közt a Szare-Szang völgyben („a kő lelőhelye”) meghúzódó bányák sora -.

Ahhoz, hogy a finomra őrölt lazúrkőből festék legyen, gyantából, viaszból, mézgából és lenolajból a festékkészítő pogácsákat gyúr. Miután napokon át gyúrja-gyömöszöli ezt a masszát, a pogácsákat hamulúggal vagy vízzel teli tálba teszi, aztán két fával addig nyomkodja-gyömöszöli órákon át, míg a folyadék át nem itatódik a kék színnel. A kék folyadékot leönti egy tiszta tálba és hagyja kiszáradni. Miután a nedvesség kipárolog, a kék folyadékból gyönyörű porózus festék lesz. Az első - szűz - sajtolás a legjobb. A további sajtolásból kapott szín kevésbé szép és értékes.

Az ultramarinkék az aranyat leszámítva sokáig a legdrágább festék volt. A reneszánsz festők maguk nem is tudták megfizetni, megrendelőik, mecénásaik biztosították számukra a legszebb kék festéket. Ma az afganisztáni lazúrkőből reneszánsz recept szerint készült fél kiló ultramarin festék ára közel 2.000 dollár (400 ezer Ft).

Azurit. Olcsóbb, Európában is megtalálható kék ásvány. A rézbányászat mellékterméke, ezért természeténél fogva a színskála zöld tartománya felé hajlik, míg az ultramarin az ibolya felé. A festők az ultramarinnal az ég tágasságát adták vissza, az azurittal a tengerek mélységét. Az olcsóbb festék kevésbé bizonyult tartósnak. Nem színtartó, idővel bebarbul.

Kobaltkék a kobalt Perzsia – a mai Irán bányáiból származott, s bár kevésbé volt értékes, mint az ultramarin, ugyanolyan nagy becsben tartották – Kínában. A kínaiak legdrágább porcelánjaik számára tartogatták, a középkori katedrálisok üvegesei pedig a kobaltnak köszönhették, hogy elérjék égszínké fények táncoljanak a katedrálisok körül.

Berlini kék: ha a kármínakkba (őrölt bíbortetű, timsó és vasszulfát elegye lúggal kicsapatva) vér (vas) kerül, kárminvörös helyett ferri-ferro-cianid, azaz berlini kék lesz. 1704-ben egy véletlennek köszönhetően sikerült ezt Diesbach úrnak, egy berlini festékgyártónak előállítani, s kékje azonnal nagyon népszerű beltéri falfesték lett.

A kék a reklámban

A kék a vörös mellett az egyik legkedveltebb szín. Ezért is használják gyakran a reklámokban. Sok cég választotta arculatához a kék: Aral, Nivea, Levis. A kék a tisztaság és higiénia színe. A mosógépgyártók a kék szín használatával tisztaságot és frissességet szuggerálnak. Az italgyártók a kékkel a frissességet és könnyűséget sugallják.

A kék szín élettani hatása

A kék az álmodozás és vágyakozás színe. Megnyugtatóan hat, és segíti a belső elmélyülést. Hangulatkeltő, kedvcsináló, pozitívan hangol. A kékét gyakran hívják segítségül negatív hírek könnyebb elviseléséhez: a kék zacskóba csomagolt parkolási bírságot például állítólag könnyebben elfogadják, mint a vöröset.

Alapvetően hideg szín, racionalitást és fegyelmet sugall. Rendszerint azok kedvelik, akik érzékenyek és toleránsak, ugyanakkor nyugalomra vágyanak. A kék jó hatással van a gondolkodásra, javítja a koncentrációt és megkönnyíti a kommunikációt. Optikailag tágítja a teret ezért kis lakások ideális színe. A fogyókúrázóknak segít betartani a diétájukat, ugyanis a narancssal ellentétben csökkenti az étvágyat.

Sziksai László

